

Posudek na diplomovou práci Bc. Adély Pfannové: Sociální poznávání pomocí koní

Vypracovala: Mgr. Martina Komárková, Ph.D.

Téma diplomové práce Adély Pfannové je nesmírně zajímavé a aktuální. Různé formy zvířecích terapií právě prožívají obrovský rozkvět a jejich pozitivní účinek na lidskou mysl byl jednoznačně prokázán. Jak autorka v úvodu naznačuje, rozšíření dovedností souvisejících se sociálním poznáváním také na jiný živočišný druh může, zpětně aplikováno, obohatit prosociální chování jedince.

Cílem práce bylo "Zabývat se střizlivě sociálním poznáváním pomocí koní." Respektive zjistit (jak upřesňují dvě výzkumné otázky): „Co se děje se sociálním poznáváním při interakci člověka s koněm? Co se člověk z interakce s koňmi může v oblasti sociálního poznávání i jinde naučit?“

Právě zde vidím zásadní nešvar celého díla. Cíl, jak je formulován, je vágní a tak obecný, že ho prakticky nelze naplnit. Stejně tak obě otázky, kdy druhá je obohacena o záhadné „jinde.“ Autorka snad chápe sociální poznávání jako nezávislý jev, entitu samu o sobě? Neměla by se otázka spíše vztahovat k živočichu, který ono sociální poznávání praktikuje, tedy k člověku? Dle mého názoru by bylo vhodnější stanovit jednoznačné hypotézy. Například: po interakci s koněm se lidem změní (a jak?) vybrané sociální dovednosti (komunikace, agresivita apod.). Nebo z druhého pohledu: Kůň při interakci s postiženým člověkem reaguje odlišně (jak?) než s člověkem zdravým. Díky nespelnitelným cílům pak text bohužel trpí jistou schizofrenností.

Co se týče formální stránky, předložená diplomová práce má úctyhodných takřka sto stran, je standardně členěna a obsahuje více než osmdesát citací. Literární rešerše je kombinovaná s úryvky z autorčina terénního deníku. Text obsahuje přijatelné množství překlepů (např. str. 8., 9. aj.) a je napsán štívě, snad jen v úvodu bych upřednostnila užití přítomného či minulého času místo budoucího (v práci... "provedu rešerši literatury").

Literární rešerše je obsáhlá, zabírá se tématy od etologie koní, přes vznik člověka po hiporehabilitaci a Equitation Science. Oceňuji široký záběr četby a snahu o získání opravdu každého kousku informace, který by se snad mohl hodit, avšak kvůli tomu některé části jako by se zcela odchylovaly od tématu. Není mi jasné, k čemu autorka rozebírá relativně detailně koňské smysly, když to pak v závěru nijak nezohledňuje. Stejně tak kapitola welfare k sociálnímu poznávání nijak nepřispívá, podobně jako letmo nahozená črta o původu člověka. Postrádám informaci o metodice rešerše, tj. jaká klíčová slova byla použita pro vyhledávání relevantní literatury. V kapitolách zaměřených zoologicky je zřejmé, že na tomto poli autorka (ještě) není doma, viz následující body:

- 1.) Etologie je definována jako: „věda, která studuje funkční významy projevů chování zvířat v jejich přirozeném prostředí.“ s čímž si jako etolog zkoumající chování

domestikovaných zvířat dovolím nesouhlasit. Etologie dnes zkrátka zkoumá chování zvířat.

- 2) Tvzení že: „Pozorování, případně jiné měření reakcí, jsou také jediné metody, které dovolují činit závěry o koních“ je poměrně nevýstižně, v dnešní době existují sofistikované metody, které se ukazují být velmi dobrými ukazateli projevů toho či onoho chování, měříče tepu, termokamera, funkční magnetická rezonance aj.
- 3) Některá témata koňské etologie jsou popsána velmi povrchně, viz str. 19, role hřebce jako koordinátora a otce mláďat (to v přírodě zdaleka neplatí, viz např. Bowling).
- 4) „Řada autorů se domnívá, že koně nejsou přirozeně agresivní“: mohla by mi autorka osvětlit, co si představuje pod přirozenou agresivitou? Když lev sežere antilopu je snad přirozeně agresivní? Nebo když kůň v sebeobraně roztříští vlku hlavu? Obávám se, že toto spojení je oxymorón.
- 5) Str. 27.: Jacobsonův orgán zdaleka není koňská specialita (plazi, hlodavci, kočkovité šelmy ti všichni by mohli vyprávět). Navíc, jak autorka píše, se má nacházet pod „horním rtem koně“ což je skutečně přehnaný antropomorfismus a pochybuji, že by sama přemýšlela o koňských pyscích jako o rtech.
- 6) Tvzení že: „Kůň se ale nevyvinul ke komunikaci s lidmi, ani k tomu, aby jimi byl využíván, stejně jako se lidé nevyvinuli k jízdě na koni“ zcela popírá 5 500 let dlouhou domestikaci. Ve skutečnosti se přesně to stalo, a proto se s koněm domluvíme a se zebrou ne. Chování je vlastnost plastická, jak pěkně ukázal již Beljajev ve svém šlechtitelském pokusu se stříbrnými liškami, které zkrotly v čase několika málo generací. Během 5500 let se tedy nepochybně udály změny v koňském i lidském chování.
- 7) Formulace že „člověk je na Zemi 125 tisíc let“ je zavádějící, správně by mělo být užito označení *Homo sapiens* a také podle recentních výzkumů již letopočet neplatí.

Zvláštní kapitolou je užívání citací. Text obsahuje neúměrně velké množství sekundárních citací, které jsou navíc nesprávně značeny. Jméno původního autora se sice vyskytuje v závorce za textem, k němuž se vztahuje (např.: (Baumgartner in Výrost, Slaměník, s. 181), ale v seznamu literatury již patřičná citace chybí (tedy správně by měla být uvedena jak práce Baumgartnera, tak Výrostova et al.). Autorka na začátku avizovala svou touhu dozvědět se více o sociálním poznávání, čekala bych tedy, že bude zkoumat zdroje primární, nikoli přetlumočené, které často poskytují ne zcela přesné informace. Velná většina zdrojů v práci jsou review, ať už typu učebnice, knihy či dokonce populární literatury. Na některých místech Adéla zohledňuje, že autoři na obálce pouze citují jiné zdroje (pak následuje v textu sekundární citace, se zmíněným nešvarem), na jiných ale ne, viz například učební text Jitky Bartošové nebo review Dalibora Dostála. Na straně 19 (také str. 30) je další příklad špatného zacházení s citacemi, po dvou odstavcích různorodého textu následuje závorka se čtyřmi citacemi, na čtenáři je, ať si vybere, která patří k jakému úseku). Některé citace jsou přechýleny, jiné ne (DAILEY, Robert, MCKISSOCKOVÁ, Blair, STANTON, Deirdre. The Utilization of Mythical Themes to Elicit Socially Appropriate Behavior Skills. In TROTTER, S., Kay (editor). Harnessing the power of equine assisted counseling: adding animal assisted therapy to your practice. London: Routledge, 2012.). Kapitálky v seznamu literatury někde chybí (Holmesová, M. P. Christian, Goodwinová Deborah, Redhead, S. Edward, Goymourová, L. Katy. The Benefits of Equine-Assisted Activities: An Exploratory Study, Child and Adolescent Social Work Journal, 2012, vol. 29, no. 2, p. 111-122.). Křestní jména jsou někde vypsaná, jinde jen zkratkou (HARMANOVÁ, Alison, MOORE, S., HOSKINS, R., KELLER, P.,

Horse vision and an explanation for the visual behaviour originally explained by the 'ramp retina', Equine veterinary journal, 1999, vol. 31, no. 5. p. 384-90.). Autor Leblanc je mimo abecední pořadí. Některé anglické texty jsou špatně přeloženy, viz str. 28, originální věta zní: Learning has been described as changes in an animal's behaviour resulting from experience of some condition or set of circumstances. Autorka ji přeložila jako: Učení bývá popisováno jako změna chování, které je výsledkem nějakých podmínek nebo okolností. tj ve větě chybí důležité slůvko "zkušenost/zážitek". Str. 32: "Život ve skupině však dává prosazení jedincových genů společenskou podobu vyjádřenou především spoluprací a vzájemnou pomocí."

Autorka tvrdí, že by ráda ve své diplomové práci učinila zadost matení zdrojů, míšení naučné (populární) a vědecké literatury, nicméně, sama k tomu sklouzává od úplného počátku, kde jistě kvalitní, stále však nevědeckou práci Václava Bořánka cituje společně s recenzovanou literaturou, viz: str. 17 (Bartošová, 2014; Bořánek, 2008; Dorrance, 2016; Dostál et al., 2014; Duruttya, 2005; Keeling, Jonare, Lanneborn, s. 70; Leblanc, 2013, s. 8-10). V seznamu literatury pak lze nalézt i populární texty jako: HEMPFLING, Klaus Ferdinand. Poznej svého koně: od prvního setkání až k celoživotnímu přátelství. Praha: Brázda, 2004 či RASHID, Mark. Koně nikdy nelžou. Ostrava: Montanex, 2006. Ty dle mého názoru nemají v diplomové práci co dělat.

Adéla popisuje, že získání relevantní literatury o hipoterapii bylo v Čechách obtížné a proto se vydala do Anglie, sama jsem si jen cvičně zkusila vyhledat tematické vědecké články v databázi Google scholar (heslo: hippotherapy) a za poslední dva roky jsem získala 619 relevantních výsledků, bez specifikace data dokonce 4180, mnoho z nich byly přímo stažitelné full texty (ráda případně poskytnu).

Byť se autorka na závěr každé velké kapitoly pokouší o vlastní kritické shrnutí, ne zcela se to daří. Závěry kapitol jsou mnohdy spekulativní a nevycházejí z informací obsažených v textu.

Neoddělitelnou součástí práce je pak vlastní výzkum. Adéla si vedla terénní deník v rámci kurzů hiporehabilitace, které osobně řídí. V diplomové práci užívá zážitky z praxe jako ilustraci dovedností, jež člověk může vylepšit při interakci s koněm. Bohužel to je ale vše. Ač měla z mého pohledu fantastickou příležitost provést plnokrevný kvalitativní výzkum na účastnících kurzu, který ostatně v literárním úvodu zmiňuje jako často používaný v podobných situacích (a já s tím nemohu než souhlasit), nestalo se. Místo výzkumu tak autorka prezentuje jen své osobní postřehy, bez jakékoli snahy o jejich kategorizaci, zasazení do širšího kontextu. Často je kladen větší důraz na chování koně, než sociální poznávání lidské. A tím se Adéla vymkla sama sobě kontrole, neboť jejím cílem bylo pracovat „střízlivě,“ nicméně se neodkázala odpoutat od zvědavosti zaměřené spíše koňským než lidským směrem. Mně jako zoologovi je to samozřejmě sympatické, jen bych pak doporučila to v práci přiznat a neschovávat jedno téma za jiné.

Vše je završeno diskusí, která snad nejlépe ilustruje autorčino pojetí diplomové práce. Výzkumné otázky zhodnotila jedním odstavcem, respektive definicí kruhem: „Stručná odpověď na obě položené otázky je, že při interakci koně a člověka dochází

k oboustrannému sociálnímu poznávání.“ Ve zbytku vymezeného prostoru Adéla popisuje své strasti se studiem materiálů. To je sice zajímavý vhled do autorčiny duše, ale bohužel se zcela míjí s funkcí a obsahem diskuse. Dobře, že si autorka uvědomila, že: „Vědci jsou také jen lidé, kteří na problematiku nahlíží svými očima a mohou se mýlit, navzájem se neshodovat a mít na věc omezený pohled.“ a že: „Koně nemluví ...“ nicméně již nebrala v potaz, že to nebylo cílem práce (alespoň tak, jak ho formulovala). Sociální poznávání pomocí koní implikuje konkrétní aktivitu (poznávání) vykonávanou člověkem, která je katalyzovaná právě koňmi. Nicméně v samotném textu je toto lidské poznávání neúměrně upozaděno na úkor tématu jiného a totiž „sociální poznávání koní“ aneb autorčino pojednání o tom, jak by bylo pěkné s koňmi vycházet přátelsky. Poslední součástíku soukolí pak tvoří už jenom „poznávání,“ autorčino prozření ohledně omylnosti vědy.

Závěrem bych ráda podotkla, že i přes veškeré zmíněné výtky oceňuji, že se Adéla Pfannová do tématu vrhla po hlavě a pokusila se ho zpracovat i přes značný hendikep v podobě nekonkrétně formulovaného cíle. Pakliže své nadšení pro koně a jejich působení na lidi dokáže v budoucnu spoutat patřičným řádem, jistě má potenciál pro další studijní dráhu.

Diplomovou práci doporučuji k obhajobě a navrhuji hodnocení D.

Dovolím si položit také několik doplňujících otázek:

Již na začátku autorka uvádí, že stávající „texty, kurzy a učební obory“ hiporehabilitace považuje za nedůvěryhodné, později zmiňuje studijní obor na ČZU, zajímalo by mě, z jakého důvodu je takto odsuzuje?

Co jsou stopové feromony?

Mohla by autorka navrhnout experiment, který by zkoumal ovlivnění koně člověkem? Vycházím z jejího tvrzení: „Dále se mi také z textů nepodařilo vyčíst, jaký vliv má na koně, jehož přirozené chování je popsáno v kapitole 4. Etologie koní, zásah člověka do jeho života. Jsem přesvědčená, že nepřirozené páření, většinová kastrace samců, šlechtění koní, časté změny ve stádě, separátní ustájení, a mnohé další intervence na koně mají velký vliv, a to psychický i fyzický. Mnozí si tohoto tématu všimají (například Bartošová, 2014 nebo McLean, McGreevy, 2007), ale nenarazila jsem na zdroj, který by ovlivnění koně člověkem studoval takto komplexně.“

Zejména bych prosila vysvětlit, kde nalézt vhodný experimentální model s ohledem na to, že kontrola, tedy koně neovlivnění člověkem, již na naší planetě nežijí.

V Madridu, 12. 9. 2017

Martina Komárková